

Motion till riksdagen 2022/23:2267

av **Katarina Luhr m.fl. (MP)**

Stadsbyggnad för människa och miljö

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta ett nationellt mål om att minst hälften av alla byggnader senast 2025 ska byggas med trästomme och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att beräknad energiåtgång också är den verkliga efter att en byggnad uppförts och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa energikrav på det befintliga byggnadsbeståndet och utreda hur åtgärderna för att nå kraven bäst finansieras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur klimatkrav kan ställas på material i projekt som är vanligt förekommande inom landskapsarkitektur såsom torg, lekplatser, parker, gågator och andra vistelsezoner och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödet för grönare städer ska utvecklas så att det bidrar till att bibehålla och stärka urbana ekosystemtjänster och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra grönytefaktor till ett krav i all nyproduktion och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla kommuner senast 2025 ska ha upprättat en plan för att arbeta med ekosystemtjänster och förstärkning av biologisk mångfald i planering, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen ska anpassas och vägledningar utformas för att underlätta för kommuner att ställa krav på kompensation för grönstruktur (naturvärden och rekreativvärden) när oexploaterad mark tas i anspråk för bebyggelse eller infrastruktur, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka politiken för gestaltad livsmiljö, bl.a. genom fler regionala noder och ytterligare medel till Statens konstråd, och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Vår tids största utmaning är klimatförändringarna. Byggbranschen står idag för nästan en femtedel av Sveriges totala utsläpp och då är dessvärre bara de inhemska utsläppen inräknade. Idag har vi kunskapen att bygga både passivhus och plushus, men samtidigt är energiåtgången för att värma upp våra befintliga byggnader stor. Energianvändningen behöver minska både i nybyggnation och i det befintliga bostadsbeståndet. Detta gäller även utrymmen mellan husen. Var, av vad och hur vi bygger våra hus kommer att ha stor påverkan på vår miljö i många generationer framåt. Bostadsbyggande och förtätning har också gjort att vi fått ett ökat behov av stadsgrönska och ekosystemtjänster, vilket gör att vi har ett ökande behov av att planera och stärka naturen i våra städer. Det vi bygger idag ska fungera väl också om 100 år och då gäller det att vi planerar våra samhällen utifrån det perspektivet. För att få en hög livskvalitet i staden behöver vi ta ett helhetsgrepp över stadsbyggnadsprocesserna där människa och miljö står i centrum och där även kulturen får en självklar plats. Vi behöver en hållbar bostadspolitik där miljö- och klimatpåverkan minskar.

Bygg och planera klimatsmart

Klimatet är vår tids största ödesfråga. Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland och senast 2045 ska Sverige ha nollutsläpp av växthusgaser. Bygg- och fastighetssektorn står för ca 20 % av landets totala utsläpp av växthusgaser – och då är endast inhemska utsläpp inräknade. Det är framför allt byggskedet och särskilt valet av material som behöver bli mer klimat- och miljösmart. Användningen av plast i byggnation utgör en betydande andel av Sveriges totala plastanvändning och användningen av betong har hög klimatpåverkan och behöver minska. Vi behöver också se över möjligheten att klimatförbättra vårt befintliga byggnadsbestånd. Det behövs en politik för att kunna mäta, följa och minska den negativa klimatpåverkan från sektorn ur ett brett perspektiv.

Miljöpartiet vill åstadkomma en hållbar och cirkulär bygg- och bostadspolitik för att säkerställa kommande generationers tillgång till en levande natur och mångfald, såväl i staden som i samhället i övrigt. Detta ställer krav på att offentliga aktörer såsom kommuner och regioner långsiktigt ska utveckla och använda sitt ägarskap av mark på ett hållbart sätt för att det växande samhället ska värna och utveckla den biologiska mångfalden.

Städer och samhällen står inför stora utmaningar när det gäller strategisk planering för att möta klimatförändringar och ställa om till ett fossilfritt samhälle.

Öka träbyggandet

Ett utvecklat träbyggande kan bidra till att möta behovet av nya och överkomliga bostäder av god kvalitet. Trä har egenskaper som ger bra förutsättningar för industriell byggproduktion, en hög grad av prefabricering och serietillverkning, vilket på sikt kan pressa byggkostnaderna, effektivisera bostadsbyggandet och öka konkurrensen på marknaden. En stor del av en byggnads miljöbelastning är kopplad till själva tillverkningsprocessen, bl.a. beroende på vilka material som används, hur mycket

transporter som behövs och vilka markberedningsarbeten som fordras. Sverige har länge fokuserat på att minska energiförbrukningen i nya och befintliga bostäder, där vatten-, el- och värmeförbrukning har stått i centrum. Det finns idag behov av ett ökat fokus på byggskedet och klimatpåverkan ur ett livscykelerspektiv.

Genom att trä används binds koldioxid under lång tid i byggnaden. Trä är även relativt lätt och minskar på så vis transporterna och förenklar påbyggnader på befintliga fastigheter. Trä kan också användas som isolermaterial. Det är helt enkelt klimatsmart att använda trä som byggmaterial.

Energikrav

Idag går det att bygga passivhus, ja till och med plushus. Vi behöver se till att de hus som byggs nu inte bara beräknar fram sin energiåtgång vid drift utan också visar att den stämmer genom mätning då husen väl har uppförts. Vår största utmaning när det gäller energiåtgången för byggnader är vårt befintliga bostadsbestånd, alla de hus som redan är byggda. Vi behöver se till att vi kan klimatförbättra de hus som redan finns och för det behöver vi ställa krav på hur mycket energi de faktiskt får dra. Däremot behöver de renoveringar som görs ske varsamt för att undvika överrenoveringar och inte belasta hyresgästernas ekonomi i sådan utsträckning att de inte har möjlighet att bo kvar.

En mer hållbar stadsplanering

När städer förtätas och fler bostäder byggs följer en stadsbyggnadsprocess med på köpet. Ett stort fokus ligger idag på miljö- och klimatkrav för byggprocessen för bostadsbyggandet men mindre fokus på platserna mellan husen såsom torg, lekplatser, parker, gågator och andra allmänna platser. Idag gäller till exempel klimatdeklarationer bara byggnader, inte andra projekt där både miljö- och klimatpåverkan också har stor inverkan.

Slutsatser från ett flertal studier och projekt är att de material som är vanligt förekommande inom landskapsarkitektur kan ha väldigt varierande påverkan på sin klimatpåverkan och att slutgiltiga val i en gestaltning kan göra stor skillnad. Ett exempel visas i en studie från Sveriges lantbruksuniversitet från 2020 där man visar skillnader i klimatpåverkan för olika anläggningsmaterial där exempelvis ny granit från Kina och från Sverige skiljer sig markant, från 754 kg CO₂e/m³ till 100 kg CO₂e/m³, vilket på modelltorget som används som exempel skulle öka utsläppen med 152 000 kg CO₂ om det senare skulle använts jämfört med den svenska graniten. Används istället återanvänd granit minskar dessa utsläpp till noll i denna beräkning. Vi anser därför att det är av vikt att även klimatberäkna och införa klimatkrav på bygg- och anläggningsmaterial i utomhusmiljöer.

Grönskande städer är levande städer

När städerna växer behöver planering och insatser för stadsgrönka, ekosystemtjänster och förstärkt biologisk mångfald prioriteras. Den biologiska mångfalden i städer är ofta

speciell men ibland mer värdefull där vissa arter har bättre livsförutsättningar än utanför staden. Till exempel bidrar gamla stadsträd till bra boendemiljöer för insekter, fladdermöss och fåglar, höga hus och bra mattillgång gynnar många rovfåglar och låg användning av bekämpningsmedel tillsammans med många blomsterplanteringar gynnar våra pollinatörer. Grönska i städer bidrar till bättre luftkvalitet och ett mer behagligt mikroklimat, dämpar buller, balanserar vattenflöden samt bidrar till människors välmående och hälsa. Miljöpartiet har i regering inrättat ett statligt stöd för investeringar i städernas grönska och ekosystemtjänster, ett stöd som vi vill återinföra och vidareutveckla för att kunna förstärka naturen i bebyggda miljöer.

Vi behöver samtidigt se till att naturvärdesinventeringar görs för att tidigt i planeringsprocessen för våra växande städer ha alla förutsättningar på plats för att kunna utföra kompensationsåtgärder för naturvärden som påverkas vid exploatering.

Alla städer, stora som små, har grönområden som kan utvecklas, skyddas eller iordningställas. Det finns flera verktyg för att stärka grönstrukturen i den bebyggda miljön men kompensation av natur som exploateras och användandet av grönytefaktor (GYF) vid nybyggnation är två viktiga delar för att säkerställa att naturvärden tas tillvara och ekosystemtjänster bibehålls. Genom att i den övergripande samhällsplaneringen upprätta en grönstrukturplan kan kommunerna på ett tydligt sätt planera för bibehållna ekosystemtjänster och genom att ställa krav på grönytefaktor i byggprojekt kan i vissa fall dessa ekosystemtjänster även stärkas. Grönytefaktor (GYF) är ett verktyg som idag används på lite olika sätt i Stockholm, Göteborg och Malmö men som är utformat för att kunna garantera natur och ekosystemtjänster även i nybyggda områden. Även mindre orter som idag inte använder GYF behöver en strategisk planering och möjligheten att utvecklas.

Planera för mänskliga möten

Den offentliga miljön kring gator och torg ska underlätta och stimulera till möten och upplevelser. Miljöpartiet vill bidra till att fler människor ges möjlighet att tillbringa mer tid utomhus. Möjligheter att mötas, utöva och uppleva kultur får inte glömmas bort vid nyproduktion av bostäder. Befintliga platser för kultur bör värnas och utvecklas. Miljöpartiet vill ha ett levande park-, gatu- och kulturliv där alla kan ha tillgång till kultur- mötesplatser i det offentliga stadsrummet. Skolor, kulturbyggnader och andra offentliga byggnader bör ha en särskilt hög arkitektonisk kvalitet.

Politiken för gestaltad livsmiljö är ett sätt att ta ett helhetsgrepp kring arkitektur, form, design och konst när vi utformar våra boende- och livsmiljöer. Vi har i regering gett Form- och designcenter i Malmö permanent finansiering och en riksarkitekt har tillsatts. Vi vill ta det vidare och stärka politiken för gestaltad livsmiljö, bland annat genom att utveckla systemet med regionala noder, öka kunskap och samverkan samt anslå ytterligare medel till Statens konstråd så att fler statliga byggprojekt kan arbeta enligt enprocentsregeln och konsten komma in tidigt i planeringsprocesserna.

Katarina Luhr (MP)

Jan Riise (MP)

Marielle Lahti (MP)

Amanda Lind (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Emma Berginger (MP)